

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин
Кафедра філософії і політології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету міжнародних відносин
В. В. Гретько
20 20

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна Громадянське суспільство
Освітньо-професійна програма Право
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач(і)	Заславська Ольга Олександрівна
Профайл викладача	http://polit.khnu.km.ua/sklad-kafedry/
E-mail викладача(ів)	zaslavskaya_olga@ukr.net
Контактний телефон	заповнюється за домовленістю
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=6856
Навчальний рік	2020-2021
Консультації	Очні: понеділок, 5-а пара, 4-505; серeda, 5-а пара, 4-505; онлайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Характеристика дисципліни

Статус дисципліни	Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин						Форма семестрового контролю			
						Аудиторні заняття				Індивідуальна робота студента	Самостійна робота, в т.ч. ІРС				
				Кредити ЄКТС	Години	Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття						
О	Д	1	1	4	120	51	34		17		69	Курсовий проект	Курсова робота	залік	іспит

Анотація дисципліни

Дисципліна «Громадянське суспільство» передбачає дослідження актуальних проблем з формування громадянського суспільства та умов його розвитку, структури громадянського суспільства та основних закономірностей взаємодії його складових елементів, набуття студентами практичних навичок з аналізу процесів становлення та розвитку громадянського суспільства та культури громадянськості в сучасній Україні; визначення стану взаємодії громадянського суспільства і влади в Україні та шляхів підвищення ефективності такої взаємодії; реалізацію їх прав і обов'язків як членів вільного демократичного суспільства. Дисципліна має міждисциплінарний характер і належить до циклу нормативних дисциплін загальної підготовки фахівців освітнього рівня «бакалавр» за спеціальністю 081 «Право» за освітньо-професійною програмою «Право». Дисципліна викладається для студентів денної та заочної форм навчання. При викладанні дисципліни використовуються як традиційні, так і сучасні технології навчання, зокрема під час проведення лекційних занять застосовуються методи проблемного навчання та візуалізації для активізації пізнавальної діяльності студентів; під час практичних занять – активні й інтерактивні методи (дискусії, навчальні ігри (наприклад, «Визнач власну позицію», «Мікрофон», «Дискусія в стилі ток-шоу», «Гра-симуляція» тощо), case study (метод практичних ситуацій), метод проектів та ін.).

Пререквізити: українське державотворення; **кореквізити:** теорія держави і права.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни. Формування у студентів систематизованого уявлення про громадянське суспільство як складну, багаторівневу соціальну систему, ознайомлення студентів з основними принципами взаємодії громадянського суспільства та держави, особливостями становлення громадянського суспільства, тенденціями його розвитку в Україні, а також можливостями українського громадянського суспільства виступати рушійною силою в процесі демократизації сучасної держави.

Завдання дисципліни. Сформувати у здобувачів вищої освіти здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні, здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя, здатність спілкуватись державною мовою усно і письмово, здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми, цінування та повага різноманітності і мультикультурності, здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

Очікувані результати навчання

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання; формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми; пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

Тематичний і календарний план вивчення дисципліни

№ тижня	Тема лекції*	Тема практичного заняття*	Самостійна робота студентів		
			Зміст	Год.	Література
1	2	3	4	5	6
1	Громадянське суспільство: сутність, еволюція уявлень та сучасний стан	Громадянське суспільство: сутність, еволюція уявлень та сучасний стан	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю.	5	[1, с. 6-11; 2, с. 71-74; 3, с. 12-52; 4, с. 161-169; 5, с. 260-281]
2	Суспільство як соціальна система		Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю.	4	[6, с. 24-32; 7, с. 127-147]
3	Суспільство як соціальна система	Суспільство як соціальна система	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Виконання домашнього практичного завдання.	4	[6, с. 24-32; 7, с. 127-147]
4	Соціальна структура суспільства		Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю.	5	[5, с. 333-349, 6, с. 86-94, 95-113; 7, с. 127-147]
5	Соціальні групи та інститути, їх роль у функціонуванні суспільства. Соціальний капітал як основа розвитку громадянського суспільства	Соціальна структура суспільства	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю.	5	[3, с. 350-373; 6, с. 44-65; 66-85]
6	Особистість як вихідний елемент у конструкції громадянського суспільства		Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Підготовка до тестового контролю.	4	[6, с. 34-38; 7, с. 170-191]

7	Особистість як вихідний елемент у конструкції громадянського суспільства	Соціальні групи та інститути, їх роль у функціонуванні суспільства. Соціальний капітал як основа розвитку громадянського суспільства	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Тестовий контроль Виконання домашнього практичного завдання.	4	[3, с. 409-443; 4, с. 171-180; 5, с. 333-349; 6, с. 24-34; 7, с. 170-191]
8	Політична влада та громадянське суспільство		Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю.	4	[1, с.41-45; 2, с. 27-44; 4, с. 99-110; 5, с. 204-222]
9	Політична влада та громадянське суспільство	Особистість як вихідний елемент у конструкції громадянського суспільства	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Виконання домашнього практичного завдання.	4	[1, с. 41-45; 4, с. 111-121; 5, с. 204-222]
10	Політична система суспільства		Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю.	4	[2, с. 7-15; 4, с. 123-136, 143-147; 5, с. 223-245]
11	Політична система суспільства	Політична влада та громадянське суспільство	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю.	3	[2, с. 7-15; 4, с. 123-136, 143-147; 5, с. 223-245]
12	Громадянське суспільство та політичні режими. Демократія як основа функціонування громадянського суспільства.		Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Виконання домашнього практичного завдання.	4	[2, с. 74-76; 4, с. 136-143; 5, с. 282-299, 300-315]
13	Держава та громадянське суспільство: механізми взаємодії	Політична система суспільства. Громадянське суспільство та політичні режими	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю.	4	[2, с. 15-27; 3, с. 331- 349; 4, с. 149-170; 5, с. 246-259, 260-281]
14	Політичні партії та групи інтересів як суб'єкти громадянського суспільства		Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Підготовка до тестового контролю	3	[1, с. 12-32; 2, с. 76-87; 4, с. 193-216; 5, с. 316-332]
15	Політичні партії та групи інтересів як суб'єкти громадянського суспільства	Політичні інститути та громадянське суспільство	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Тестовий контроль. Виконання домашнього практичного завдання.	4	[1, с. 12-32, 128-170; 2, с. 76-87; 5, с. 316-332]
16	Тема 9. Політична культура як компонент громадянського суспільства. Громадянська культура		Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Підготовка до контрольної роботи.	4	[2, с. 96-100, 178-189; 4, с. 235-254; 5, с. 356-377]

17	Тема 9. Політична культура як компонент громадянського суспільства. Громадянська культура	Політична культура як компонент громадянського суспільства. Громадянська культура	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Контрольна робота.	4	[2, с. 96-100; 4, с. 235-254; 5, с. 356-377]

Примітка. * Лекції проводяться щотижня, практичні заняття проводяться раз у два тижні по дві години (чисельник чи знаменник відповідно до розкладу занять).

Політика дисципліни

Організація освітнього процесу з дисципліни відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, освітній програмі та навчальному плану. Студент зобов'язаний відвідувати лекції і практичні заняття згідно із розкладом, не запізнюватися на заняття, домашні завдання виконувати відповідно до графіка. Пропущене практичне заняття студент зобов'язаний опрацювати самостійно у повному обсязі і відвідувати перед викладачем не пізніше, ніж за тиждень до чергової атестації. До практичних занять студент має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Набутті здобувачем вищої освіти знання з дисципліни або її окремих розділів у неформальній освіті зараховуються відповідно до Положення про порядок перезарахування результатів навчання у ХНУ (<http://www.khnu.km.ua/root/files/01/10/03/006.pdf>).

При виконанні домашніх практичних завдань з дисципліни студент має дотримуватися політики доброчесності. У разі наявності плагіату здобувач вищої освіти отримує незадовільну оцінку і повинен виконати домашнє практичне завдання за новим варіантом.

Критерії оцінювання результатів навчання.

Кожен вид роботи з дисципліни оцінюється за **чотирибальною** шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих **позитивно** з урахуванням коефіцієнта вагомості і встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. При оцінюванні знань студентів використовуються різні засоби контролю, зокрема: усне та письмове опитування; засвоєння теоретичного матеріалу з тем перевіряється тестовим контролем; якість виконання, набуття теоретичних знань і практичних навичок перевіряється шляхом написання поточної контрольної роботи. Оцінка, яка виставляється за практичне заняття, складається з таких елементів: знання теоретичного матеріалу з теми; вміння студента обґрунтувати прийняті рішення при розв'язанні ситуаційних вправ; своєчасного виконання домашніх завдань.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів денної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота		Самостійна, індивідуальна робота		Семестровий контроль
Опитування на практичних заняттях (мінімальна кількість оцінок – 4)		Тестовий контроль	Контрольна робота	Залік
ВК*:	0,7	0,1	0,2	За рейтингом

Умовні позначення: ВК – ваговий коефіцієнт.

Оцінювання тестових завдань

Тематичний тест для кожного студента складається з двадцяти тестових завдань, кожне з яких оцінюється одним балом. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 20. Оцінювання здійснюється за чотирибальною шкалою. Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту, наведена у таблиці.

Сума балів за тестові завдання	1-10	11-14	15-18	19-20
Оцінка за 4-бальною шкалою	2	3	4	5

На тестування відводиться 25 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. Студент може також пройти тестування і в он-лайн режимі у модульному середовищі для навчання MOODLE.

При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна шкала балів	Інституційна оцінка	Критерії оцінювання
A	4,75-5,00	5	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навичок. Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками.
B	4,25-4,74	4	

C	3,75-4,24	4	Незараховано	Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками.
D	3,25-3,74	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією.
E	3,00-3,24	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00-2,99	2		Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00-1,99	2		Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни.

Питання для підсумкового контролю з дисципліни

1. Сутність та функції громадянського суспільства.
2. Громадянське суспільство, його сутність і основні проблеми формування.
3. Структура громадянського суспільства.
4. Поняття та ознаки суспільства. Основні компоненти суспільства як соціальної системи.
5. Типологізація суспільства. Характерні особливості сучасного суспільства.
6. Сутність та основні елементи соціальної структури суспільства. Особливості соціальної структури сучасного українського суспільства.
7. Основні концепції виникнення суспільства.
8. Характеристика основних підходів до типологізації суспільств.
9. Теорія соціальної стратифікації.
10. Поняття та види соціальної мобільності. Механізми соціальної мобільності.
11. Соціальні переміщення у стабільному та кризовому соціумах. Особливості соціальної мобільності в сучасному українському суспільстві.
12. Поняття соціального інституту. Ознаки та структурні компоненти соціальних інститутів.
13. Види і функції соціальних інститутів. Проблеми функціонування соціальних інститутів у сучасному українському суспільстві.
14. Соціальний капітал як основа розвитку громадянського суспільства.
15. Поняття соціальної групи та її характерні ознаки. Види соціальних груп.
16. Особистість як вихідний елемент у конструкції громадянського суспільства.
17. Соціальна структура особистості (соціальна спрямованість особистості; соціальний статус і соціальні ролі особистості).
18. Соціальний статус і соціальні ролі особистості.
19. Соціальна спрямованість особистості.
20. Статусно-рольова структура особистості. Основні підходи до типологізації особистості.
21. Соціалізація особистості: сутність, етапи, агенти.
22. Особистість як суб'єкт політики.
23. Влада як соціальний феномен. Класифікація влади.
24. Сутність політичної влади, її функції. Основні принципи політичної влади.
25. Поняття та структура політичної влади.
26. Сучасні концепції влади.
27. Ресурси політичної влади, їх класифікація.
28. Легальність і легітимність політичної влади. Підстави легітимності.
29. Бюрократія як феномен влади та управління
30. Класичні концепції політичної системи. Концепція політичної системи Д. Істона.
31. Системна модель політичної системи Д. Істона.
32. Структурно-функціональна модель політичної системи Г. Алмонда.
33. Поняття політичної системи, її структура та функції.
34. Типологія політичних систем.
35. Демократія як основа функціонування громадянського суспільства.
36. Поняття політичного режиму: його сутність та основні компоненти.
37. Тоталітаризм і авторитаризм як форми недемократичного політичного режиму.
38. Держава: сутність, ознаки, функції, її місце в політичній системі.
39. Структура держави. Теорії походження держави.
40. Форми сучасної держави.
41. Форми державного правління, їх особливості в сучасному світі.
42. Форми державного устрою. Державний устрій України.
43. Вищі органи сучасної держави і поділ державної влади.
44. Взаємозв'язок громадянського суспільства та правової держави.
45. Правова держава як основа формування громадянського суспільства
46. Соціальна держава та громадянське суспільство

47. Громадянське суспільство та держава: аспекти взаємовідносин
48. Партії в політичній системі: поняття, ознаки, функції.
49. Типологія політичних партій.
50. Сутність і основні типи партійних систем.
51. Поняття груп інтересів. Зв'язок груп інтересів з політичними партіями та органами державної влади.
52. Поняття і основні форми лобізму.
53. Засоби масової інформації, їх роль в політичній системі суспільства.
54. Поняття, структура і функції політичної культури.
55. Стереотипи, міфи і символи як елементи політичної культури.
56. Мова як символ політичної культури.
57. Політична свідомість та її місце в політичній системі суспільства.
58. Класифікація типів політичної участі. Електоральна поведінка. Абсентеїзм: зміст і причини виникнення.
59. Типологія політичної культури. Поняття політичної субкультури.
60. Політична соціалізація: сутність, основні етапи.

Рекомендована література

Основна література

1. Абетка політична. Громадянське суспільство і політика : навчальний посібник / За наук. ред. док. наук держ. упр. О. В. Радченка, вид. 11-е, доп. і перероб. – Київ : 2016. – 48 с.
2. Абетка політична : матеріали для практичного використання / За наук. ред. док. наук держ. упр. О. В. Радченка, вид. 8-е, доп. і перероб. – Х. : Вид-во «ДокНаукаДержУпр», 2010. – 328 с.
3. Громадянське суспільство : політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін. ; за ред. М. П. Требіна. – Харків : Право, 2013. – 536 с.
4. Лютко Н.В. Політологія : навчальний посібник – 2-ге вид. виправлене / Н. В. Лютко, О. О. Заславська. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. – 330 с.
5. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник / За ред. проф. Ф.М. Кирилюка. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 704 с.
6. Сірий Є. В. Соціологія : загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії / Навч. посіб. – Вид. 2-ге. – К. : Атіка, 2007. – 480 с.
7. Черниш Н. Й. Соціологія : Підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – 5-те вид., перероб. і доп. / Н. Й. Черниш. – К. : Знання, 2009. – 468 с.

Додаткова література

1. Громадянська освіта : посібник / О.В. Літвінова, Н.М. Літвінова, за заг. ред. О.В. Літвінова. – Д. : ТАМАРИСК, 2017. – 100 с.
2. Громадянське суспільство: проблеми і напрями інституційного розвитку: навч. посіб. / за заг. ред. Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2008. – 55 с.
3. Громадянське суспільство : історія та сучасність / за ред. Т. В. Розової. – Одеса : Юрид. л-ра, 2010. – 342 с.
4. Держава і громадянське суспільство в Україні: пошук концепції співпраці [Текст]: аналітична доповідь / За ред. О.М. Майбороди. – Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН Укр., 2013. – 376 с.
5. Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства. Методичні рекомендації / А.О. Красносільська, М.В. Лациба, А.В. Волошина, В.О. Купрій, Н.М. Чермошенцева, О.Л. Ващук. - К.: Агентство «Україна», 2013. – 180 с.
6. Єфремов Д.П. Економіка суспільного сектору: навч. посіб. / Д.П. Єфремов, Н.В. Фелірко. – К. : КНЕУ, 2014. – 351 с.
7. Основи демократії: підручник / за ред. А.Ф. Колодій. – Львів. Астролябія, 2009. – 832 с.
8. Погорілий Д. Є. Політологія: кредитно-модульний курс. Навчальний посібник / Д. Є. Погорілий. – К. : Центр учбової літератури. Фірма «Інкос», 2008. – 432 с.
9. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії [Текст]: монографія / А. І. Кудряченко, В. М. Бебик, В. І. Бортніков та ін.; За заг. ред. А.І. Кудряченко. – Київ : НІСД, 2007. – 396 с.
10. Рибалка В. В. Соціально-педагогічне і психологічне забезпечення розвитку дієвого громадянського суспільства і особистості громадянина: посібник. / В. В. Рибалка. – К. : ТАЛКОМ, 2018. – 226 с.
11. Розвиток громадянського суспільства України в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів / В. М. Яблонський, О. М. Балакірева, Т. В. Бельська [та ін.]; за ред. О. А. Корнієвського. – К. : НІСД, 2016. – 72 с.
12. Соціальне партнерство і державна політика: від теорії до практики демократизації державного управління : монографія / В. М. Мартиненко (кер. авт. кол.), О. М. Крутій, А. В. Стойка та ін. – Х. : Магістр, 2009. – 251 с.
13. Сталий розвиток суспільства : навчальний посібник / авт. А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимошка. 2-ге вид. – К., 2011. – 392 с.
14. Щедрова Г. П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти. Монографія / Г. П. Щедрова. – Луганськ : Вид-во «Елтон-2», 2009. – 308 с.